

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER

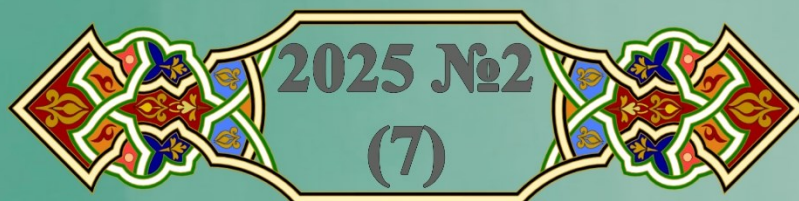
p-ISSN 2992-9229

e-ISSN 3060-5318

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

Xalqaro ilmiy jurnal

SAMARQAND – 2025

p-ISSN 2992-9229

e-ISSN 3060-5318

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

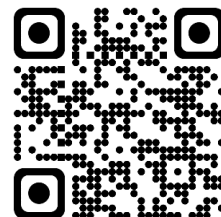
XALQARO ILMIY JURNALI

“TURKOLOGICAL RESEARCH” INTERNATIONAL SCIENTIFIC
JOURNAL

ULUSLARARASI “TÜRKOLÖJİ ARAŞTIRMALARI” DERGİSİ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Jurnal rasmiy sayti: <https://turkologiya.samdu.uz/>

SAMARQAND – 2025

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “TURKOLOGICAL RESEARCH”
ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Bosh muharrir:

Bosh muharrir o‘rinbosari:

Juliboy ELTAZAROV

f.f.d., professor (O‘zbekiston)

Roxila RUZMANOVA

f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Rustam XALMURADOV – t.f.d., professor,
Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat
universiteti rektori (O‘zbekiston);

Hakim XUSHVAQTOV – f-m.f.d., professor,
Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat
universiteti ilmiy ishlar va innovatsiyalar
bo‘yicha prorektori (O‘zbekiston);

Akmal AHATOV – t.f.d., professor,
Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat
universiteti xalqaro hamkorlik bo‘yicha
prorektori (O‘zbekiston);

Muslihiddin MUHIDDINOV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Ibodulla MIRZAYEV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Shuhrat SIROJIDDINOV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Suyun KARIMOV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Murodqosim ABDIYEV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Azamat PARDAYEV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Musa YULDASHEV – f.f.n., professor
(O‘zbekiston);

Dilfuza DJURAKULOVA – t.f.n., professor
(O‘zbekiston);

Aftondil ERKINOV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Hotam UMUROV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Qosimjon SODIQOV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Muhabbat QURBONOVA – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Mardon BOLTAYEV – dotsent (O‘zbekiston);

Ali AKAR – f.f.d., professor (Turkiya);

Abdusalam ARVAS – f.f.d., professor (Turkiya);

Funda TOPRAK – f.f.d., professor (Turkiya);

Musa Shamil YUKSEL – f.f.d., professor (Turkiya);

Temur KOJAO‘G‘LI – f.f.d., professor (AQSH);

Hayrunnisa ALAN – f.f.d., professor (Turkiya);

Varis CHAKAN – f.f.d., professor (Turkiya);

Almaz ULVI – f.f.d., professor (Ozarbayjon);

Emrah YILMAZ – Phd, dotsent (Turkiya);

Foziljon SHUKUROV – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Dilshod XURSANOV – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Shahnoza XUSHMURODOVA – DSc, professor
(O‘zbekiston);

Dinara ISLAMOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Feruza JUMANIYAZOVA – Phd, dotsent
(O‘zbekiston);

Istoda RASULOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Feruza MANUKYAN – Phd (O‘zbekiston);

Mas’ul muharrir: **PhD, dotsent Zokir
BAYNAZAROV** (O‘zbekiston);

Texnik xodim: **Raxmatulla SHOKIROV**
(O‘zbekiston).

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL RESEARCH”

ULUSLARARASI “TÜRKOLÖJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Главный редактор:

Жулибой ЭЛТАЗАРОВ
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Заместитель главного редактора:

Рохила РУЗМАНОВА
к.ф.н., доцент (Узбекистан)

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Рустам ХАЛМУРАДОВ – д.т.н., профессор,
ректор Самаркандского государственного
университета имени Ш.Рашидова
(Узбекистан);

Хаким ХУШВАКТОВ – д.ф.-м.н., профессор,
проректор по научной работе и инновациям
Самаркандского государственного
университета имени Ш.Рашидова
(Узбекистан);

Акмал АХАТОВ – д.т.н., профессор,
проректор по международному
сотрудничеству Самаркандского
государственного университета имени
Ш.Рашидова (Узбекистан);

Муслихиддин МУХИДДИНОВ – д.ф.н.,
профессор (Узбекистан);

Ибодулла МИРЗАЕВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Шухрат СИРОЖИДДИНОВ – д.ф.н.,
профессор (Узбекистан);

Суюн КАРИМОВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Муродкасым АБДИЕВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Азамат ПАРДАЕВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Муса ЮЛДАШЕВ – к.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Дилфуза ДЖУРАКУЛОВА – к.и.н., доцент
(Узбекистан);

Афтондил ЭРКИНОВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Касимжон СОДИКОВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Хотам УМУРОВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Мухаббат КУРБАНОВА – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Мардон БОЛТАЕВ – доцент (Узбекистан);

Али АКАР – д.ф.н., профессор (Турция);

Абдуселам АРВАС – д.ф.н., профессор (Турция);

Фунда ТОПРАК – д.ф.н., профессор (Турция);

Муса Шамиль ЮКСЕЛЬ – д.ф.н., профессор
(Турция);

Темур КОДЖАОГЛУ – д.ф.н., профессор
(США);

Хайрунниса АЛАН – д.ф.н., профессор (Турция);

Варис ЧАКАН – д.ф.н., профессор (Турция);

Алмаз УЛЬВИ – д.ф.н., профессор
(Азербайджан).

Эмрах ЙИЛМАЗ – PhD, доцент (Турция);

Фозилжон ШУКУРОВ – PhD, доцент
(Узбекистан);

Дилшод ХУРСАНОВ – PhD, доцент
(Узбекистан);

Шахноза ХУШМУРОДОВА – DSc, профессор
(Узбекистан);

Динара ИСЛАМОВА – PhD, доцент
(Узбекистан);

Феруза ДЖУМАНИЯЗОВА – PhD, доцент
(Узбекистан);

Истода РАСУЛОВА – PhD, доцент (Узбекистан);

Феруза МАНУКЯН – Phd (Узбекистан);

Ответственный редактор: **PhD, доцент Зокир
БАЙНАЗАРОВ (Узбекистан)**

Технический персонал: **Рахматулла ШОКИРОВ
(Узбекистан)**

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL RESEARCH”

ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSSEL DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ”

Chief Editor:/ Deputy Chief Editor:

Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV (Uzbekistan)

Ass. Prof. Dr. Rokhila RUZMANOVA (Uzbekistan)

Baş Editör:/ Baş Editör Yardımcısı:

Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV (Özbekistan)

Doç. Dr. Rohila RUZMANOVA (Özbekistan)

EDITORIAL TEAM:/ BİLİM KURULU:

Prof. Dr. Rustam KHALMURADOV – Rector of Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Hakim KHUSHVAKTOV – Vice-Rector for Research and Innovation, Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Akmal AKHATOV – Vice-Rector for International Cooperation of Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Muslihiddin MUKHIDDINOV (Uzbekistan)

Prof. Dr. Ibodulla MIRZAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Shukhrat SIROJIDDINOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Suyun KARIMOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Murodkasim ABDIEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Azamat PARDAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Musa YULDASHEV (Uzbekistan);

Ass. Prof. Dr. Dilfuza DJURAKULOVA (Uzbekistan);

Prof. Dr. Aftondil ERKINOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Kasimjon SODIKOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Khotam UMUROV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Muhabbat KURBANOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. Mardon BOLTAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Ali AKAR (Turkey);

Prof. Dr. Abdusalam ARVAS (Turkey);

Prof. Dr. Funda TOPRAK (Turkey);

Prof. Dr. Musa Shamil YUKSEL (Turkey);

Prof. Dr. Temur KOJAĞLU (USA);

Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN (Turkey);

Prof. Dr. Varis ÇAKAN (Turkey);

Prof. Dr. Almaz ULVI (Azerbaijan);

Ass. Prof. PhD. Emrah YILMAZ (Turkey);

Ass. Prof. PhD. Foziljon SHUKUROV (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Dilshod KHURSANOV (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Shakhnoza KHUSHMURODOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Dinara İSLAMOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Feruza JUMANIYAZOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Istoda RASULOVA (Uzbekistan);

PhD. Feruza MANUKYAN (Uzbekistan);

Managing editor: *Ass. Prof. PhD. Zokir BAYNAZAROV* (Uzbekistan)

Technical staff: **Rakhmatulla SHOKIROV** (Uzbekistan)

Prof. Dr. Rustam HALMURADOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Rektörü (Özbekistan);

Prof. Dr. Hakim HUŞVAKTOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Araştırma ve İnovasyondan Sorumlu Rektör Yardımcısı (Özbekistan);

Prof. Dr. Akmal AHATOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Uluslararası İşbirliğinden Sorumlu Rektör Yardımcısı (Özbekistan);

Prof. Dr. Muslihiddin MUHİDDİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. İbodulla MİRZAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Şuhrat SİROCİDDİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Suyun KARİMOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Murodkasim ABDİYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Azamat PARDAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Musa YULDAŞEV (Özbekistan);

Doç. Dr. Dilfuza CURAKULOVA (Özbekistan);

Prof. Dr. Aftondil ERKİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Kasimcon SODİKOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Hotam UMUROV (Özbekistan);

Prof. Dr. Muhabbat KURBANOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Mardon BOLTAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Ali AKAR (Türkiye);

Prof. Dr. Abdusalem ARVAS (Türkiye);

Prof. Dr. Funda TOPRAK (Türkiye);

Prof. Dr. Musa Şamil YÜKSEL (Türkiye);

Prof. Dr. Timur KOCAOĞLU (ABD);

Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN (Türkiye);

Prof. Dr. Varis ÇAKAN (Türkiye);

Prof. Dr. Almaz ÜLVİ (Azerbaycan);

Doç. Dr. Emrah YILMAZ (Türkiye);

Doç. Dr. Fozilcon ŞUKUROV (Özbekistan);

Doç. Dr. Dilşod HURSAVOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Şahnoza HUŞMURODOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Dinara İSLAMOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Feruza CUMANIYAZOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Istoda RASULOVA (Özbekistan);

Dr. Feruza MANUKYAN (Özbekistan);

Sorumlu Editör: *Doç., Dr. Zokir BAYNAZAROV* (Özbekistan)

Teknik Personel: **Rahmatullah ŞOKİROV** (Özbekistan)

MUNDARIJA | CONTENT | İÇERİK | СОДЕРЖАНИЕ

TURKIY TILLAR VA ADABIYOT TADQIQOTLARI TARIXI

Muhabbat KURBANOVA, Sevara RAHMATOVA

SHE’RIYATDA TIL BIRLIKLARI TAKRORI VA KONNOTATSIYA 8

Saparbek MIRZABAEV

QARAQALPAQ ESSE TEKSTLERINDE TENEWLERDİN STILLIK ÖZGESHELIKLERI.. 16

Faruk TOPRAK

SEMERKAND ÜZERİNE SÖYLENMİŞ BAZI ARAPÇA ŞİİRLER..... 24

Rohila RUZMANOVA

TÜRKÇENİN OKUTULMASIYLA İLGİLİ GÖRÜŞLER 32

Emrah YILMAZ

1926’DAN 2026’YA TÜRKOLOJİ’NİN ASIRLIK İRADESİ..... 38

SHOKIROV Raxmatulla, TOXIROVA Sarvinoz

SADRIDDIN AYNİY VA TURKIY ADABIYOT: MA’RIFATPARVARLIK VA UYG‘UNLIK-
NING MADANIY KO‘PRIGI 53

ESHMAMATOVA Mahliyo

TURKIY TILLAR PARALLEL KORPUSINI YARATISHDA TIL VA NUTQ BIRLIKLARI
TADQIQI..... 65

Dilorom MUMINOVA

TURKIY ADABIYOTDA G‘AZAL JANRI RIVOJIDA NOMALARNING O‘RNI..... 73

XUSHBOQOV Qobilbek

SHAFOAT RAHMATULLO TERMIZIY SHE’RIYATIDA FONETIK TAKRORLAR 79

DUSMURATOV Qahramon

IQBOL MIRZONING “BONU” ROMANIDA BADIY PSIXOLOGIZM TALQINI 87

BOYMIRZAYEV Akbarali, NAZIROV Salimbek

INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDAGI BARQAROR BIRIKMALARNING PARALLEL
LUG‘ATINI TUZISH MASALALARI 92

ATABAYEVA Guljahon

HAYKU JANRI VA UNING O‘ZBEK ADABIYOTIGA TA’SIRI 98

ERNAZAROV Rahmon, MAVLONOV Ahmadjon

OQ VA QORA LEKSEMASI TAHLILI 105

ЧОРИЕВ Баходир

ВОКАТИВНЫЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ КАК СРЕДСТВО ВЫРАЖЕНИЯ ЭМОЦИОНАЛЬНЫХ
СОСТОЯНИЙ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ А.П. ЧЕХОВА И А. КАХХАРА..... 112

DJUMAMURATOV Kuanishbay

FRAZEOLOGIK BIRLIK LARNING TURLI TIZIMLI TILLARDA NAMOYON BO‘LISHI-
NING LINGVOMADANIY XUSUSIYATLARI 116

MUXAMMADIYEV Nodir

QASHQADARYO SHEVASIGA XOS O‘ZLASHMALAR TAHLILI 122

Zokir BAYNAZAROV, Zarifa XUSANOVA

TINISH BELGILAR TARIXI VA ULARNING YOZMA MATNLARDA QO‘LLANILISH
XUSUSIYATLARI..... 126

TURKIY XALQLARNING IJTIMOYIY-MADANIY ALOQALARI TARIXI

Rustam BERDIYEV

MARKAZIY OSIYODA KIDAN VA QORAXITOYLAR DAVRI TARIXIDAN 141

Normahammad XOLMATOV, Zarifa XOLMATOVA, Rufat KARIMOV

ISHLAB CHIQARISH IQTISODIYOTINING ILK KURTAKLARI (ZARAFSHON VOHASI)
..... 149

Odil ERGASHEV

O‘ZBEKISTONNING TOSH DAVRI USTAXONALARI 157

Mirolim BERDIQULOV

JANUBIY O‘ZBEKISTON TO‘DA-1 NEOLIT DAVRI MAKONI..... 163

Sunnatillo RASHIDOV

KARMANA HUDUDINING ARXEOLOGIK JIHATDAN O‘RGANILISHI 170

Ulug‘bek UMAROV

TAQINCHOQLAR - IJTIMOYIY TENGSIZLIK KO‘RSATKICHI 177

Saydazim AMONOV

KESH VOHASINING O‘RTA ASRLAR RUSTOQLARI 183

Anvar UMAROV

TURKMANLARNING JOYLASHISHI TARIXI (ZARAFSHON VODIYSI MISOLIDA).... 188

AZIZ MUSHTARIY!

Bu sonda turkologiya, tarix, tilshunoslik va adabiyot sohalaridagi original tadqiqotlar o‘rin olgan. She‘riyatdagi til birliklarining takrori va ma‘nodoshligi, Samarqand haqidagi arab she‘rlari va tinish belgilarining tarixiy rivojlanishi tadqiq qilinadi; turkiy ta‘lim va til ta‘limiga oid tanqidiy qarashlar, turkologiya fanining 1926-2026 yillardagi asriy iroda va taraqqiyot jarayoni o‘quvchilarimiz e‘tiboriga havola etiladi. Sadreddin Ayniyning adabiyotdagi o‘rni kabi mavzular muhokama qilinadi. Nomalarning g‘azal janridagi o‘rni, Shafaoat Rahmatulloh Termiziyning fonetik takrorlari, Iqbol Mirzoning “Bonu” romanining ko‘p tarmoqli talqinlari ham o‘quvchiga taqdim etilgan. Bundan tashqari, turk shevalarining parallel korpus tadqiqotlari, ingliz va o‘zbek tillaridagi barqaror birikmalarning parallel lug‘ati, hayku janrining o‘zbek adabiyotiga ta‘siri baholanadi. Tarix va arxeologiya sohasida Kiden va Qoraxitoy tarixi, ishlab chiqarish xo‘jaligining dastlabki bosqichlari, O‘zbekistondagi tosh davri ustaxonasi, Karmanadagi arxeologik tadqiqotlar, Kesh vohasining o‘rta asr xarobalari va turkmanlarning manzilgohlari tarixiga oid yangi topilmalar o‘rtoqlashmoqda. Jurnalimizning ushbu sonidagi tadqiqotlar turkologiya va unga aloqador fanlar bo‘yicha yangi izlanishlarga ilhom beradi, degan umiddamiz...

TAHRIRIYAT

DEAR READER!

This issue includes original research in the fields of Turkology, history, linguistics and literature. While the repetition and connotation of language units in poetry, Arabic poems on Samarkand and the historical development of punctuation marks are examined; critical views on the teaching of Turkish and language education, and the century-long will and development process in the field of Turkology from 1926 to 2026 are presented to the attention of our readers. Topics such as the place of Sadreddin Ayni in literature are discussed. The role of nomes in the ghazal genre, the phonetic repetitions of Shafaoat Rahmetullah Termizi and multidisciplinary interpretations of Iqbol Mirzo's novel "Bonu" are also presented to the reader. In addition, parallel corpus studies of Turkish dialects, a parallel dictionary of permanent elements in English and Uzbek languages, and the effects of the Haiku genre in Uzbek literature are evaluated. In the field of history and archaeology, new findings are shared on the history of Kiden and Karahitay, the early stages of production economy, the stone age workshop in Uzbekistan, the archaeological research in Karmana, the medieval ruins of the Kesh oasis and the settlement history of the Turkmens. We hope that the studies in this issue of our journal will inspire new research in Turkology and related disciplines...

EDITORIAL BOARD

SEVGİLİ OKUYUCU!

Bu sayımızda, Türkoloji, tarih, dil bilimi ve edebiyat alanlarında özgün araştırmalar yer almaktadır. Şiirde dil birimlerinin tekrarı ve çağırışımı, Semerkant üzerine Arapça şiirler ve noktalama işaretlerinin tarihi gelişimi incelenirken; Türkçenin okutulması ve dil eğitimine ilişkin eleştirisel görüşler ile 1926'dan 2026'ya uzanan Türkoloji alanındaki asırlık irade ve gelişim süreci okuyucularımızın ilgisine sunulmaktadır. Sadreddin Ayni'nin edebiyattaki yeri gibi konular ele alınmaktadır. Gazel türünde namelerin rolü, Şafaoat Rahmetullah Termizi'nin fonetik tekrarları ve Iqbol Mirzo'nun "Bonu" romanına yönelik multidisipliner yorumlar da okuyucuya sunulmaktadır. Ayrıca, Türk lehçelerinin paralel korpus çalışmaları, İngiliz ve Özbek dillerindeki daimi unsurların paralel sözlüğü ile Özbek edebiyatında Haiku türünün etkileri değerlendirilmiştir. Tarih ve arkeoloji alanında ise Kiden ve Karahitaylılar tarihi, üretim iktisadının ilk aşamaları, Özbekistan'daki taş devri atölyesi, Karmana arkeolojik araştırmaları, Keş vahasının Orta Çağ kalıntıları ve Türkmenlerin yerleşim tarihi üzerine yeni bulgular paylaşılmaktadır. Dergimizin bu sayısında yer alan çalışmaların, Türkoloji ve ilgili disiplinlerde yeni araştırmalara ilham kaynağı olmasını temenni ederiz...

YAYIN KURULU

УВАЖАЕМЫЙ ЧИТАТЕЛЬ!

В этом выпуске представлены оригинальные исследования в области тюркологии, истории, лингвистики и литературы. В данном номере рассматриваются повтор и синонимия языковых единиц, исследуются арабские стихи о Самарканде и историческое развитие знаков препинания; вниманию наших читателей представлены критические взгляды на преподавание турецкого языка и языковое образование, а также вековой процесс развития в области тюркологии с 1926 по 2026 год. Обсуждаются такие темы, как место Садреддина Айна в литературе. Рассмотрены роль наме в развитии жанра газель, фонетические повторы Шафоата Рахметуллы Термизи и всесторонние интерпретации романа Икбола Мирзо «Бону». Также оцениваются параллельные корпусные исследования турецких диалектов, параллельный словарь устойчивых словосочетаний в английском и узбекском языках и влияние жанра хайку на узбекскую литературу. В области истории и археологии авторы делятся новыми открытиями по истории Кидена и Каракитая, исследованиями ранних этапов производительной экономики, мастерской палеолита в Узбекистане, археологическими исследованиями в Кармане, находками средневековых руин оазиса Кеш и истории поселений туркмен. Мы очень надеемся, что включённые в данный выпуск журнала исследования вдохновят вас на новые изыскания в тюркологии и смежных дисциплинах...

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИИ

QARAQALPAQ ESSE TEKSTLERINDE TEŃEWLERDIN STILLIK ÓZGESHELIKLERI

Saparbek MIRZABAEV,

O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi

Qoraqalpog‘iston bo‘limi Qoraqalpoq gumanitar fanlar ilmiy-
tadqiqot instituti tayanch doktoranti (Nukus, Qoraqalpog‘iston)

E-mail: smirzabaev018@gmail.com

 ORCID: [0009-0008-0866-609X](https://orcid.org/0009-0008-0866-609X)

 DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15761767>

Annotatsiya: Bul maqalamizda tildin kórkemlew qurallarinin eń jiýi qollanilatugin túri – teńewler haqqında sóz etemiz. Teńewler troplardin quramındaǵı eń eski túri bolıp, bul másele antik dáwirlerden berli ilimnin túrli tarawları kózqarasınan úyrenilip kelinbekte. Ulıwma filologiya sıyaqlı qaraqalpaq filologiya iliminin tiýkarǵı tarawları bolǵan ádebiyattanıw menen til bilimi tarawlarında da teńewler máselesi óziniń arnawlı úyrenilgenligin ayta otsek boladı. Ulıwma alǵanda, tábiyattaǵı hárbir jaratlıstı insannın tuwrı hám anıq uǵınılıwı usı teńewlik process tiýkarında ámelge asıp otıradı. Bul pikirimizdi Boduen de Kurtenenin mına pikiri júdá orınlı túsindirip bere aladı: “Teńewsiz ilim joq. Sonlıqtan da, teńew barlıq ilimlerdin shártli oylaw procesi”[3,5]. Demek, teńewler sóylewshinin sezgen, kórgen túsiniqlerin bir-birine óz ara salıstırıw arqalı qollanilatugin jańa leksemalardin payda bolıw tiýkari retinde jumaladı. Hárbir sóylewshi belgili bir tilde sóylewshi dara individ ekenligi baylanısh teńewlerdin bildiriliwinde, olardin stillik ózgesheliklerinde birqansha ózgeshelikler payda boladı. Usı sıyaqlı qaraqalpaq tilindegi teńewlik konsturkciyalardaǵı ózgeshelik belgilerdi analizlewdi maqsetinde biz bul jumımızdin izertlew predmeti retinde kórkem-publicistikalıq janrdin bir túri bolǵan esselik shıǵarmalardı tańlap alıp otırmız. Óytkeni, esselik shıǵarmalardin janrlıq talapları avtorlardin erkin pikirlewin, turmıshlıq waqıyalardı biraz reallıq penen súwretlewge múmkinshilik beredi, usı múmkinshilikten utımlı paydalanıwda essenavistler teńewlik birliklerden júdá orınlı hám jiýi qollanadı.

Gilt sózler: *stilistika, teńew, teńewlik komponentler, teńew túrleri, esse stili hám tili.*

QORAQALPOQ ESSE MATNLARIDA O‘XSHATISHLARNING USLUBIY XUSUSIYATLARI

Annotatsiya: Bu maqolamizda tilning badiiy vositalarining eng ko‘p qo‘llaniladigan turi - o‘xshatishlar haqida so‘z yuritamiz. O‘xshatishlar troplar tarkibidagi eng qadimgi tur bo‘lib, bu masala antik davrlardan beri ilmning turli sohaları nuqtai nazaridan o‘rganilib kelinmoqda. Umumiy filologiya kabi qoraqalpoq filologiya ilmining asosiy tarmoqlari bo‘lgan adabiyotshunoslik va tilshunoslik sohalarida ham o‘xshatishlar masalasi o‘zining maxsus o‘rganilganligini aytib o‘tish mumkin. Umuman olganda, tabiatdagi har bir mavjudotni insonning to‘g‘ri va aniq tushunishi shu o‘xshatish jarayoni asosida amalga oshib turadi. Bu fikrimizni Boduen de Kurtening mana bu fikri juda o‘rinli tushuntirib bera oladi: "O‘xshatishsiz ilm yo‘q. Shuning uchun ham, o‘xshatish barcha ilmlarning shartli fikrlash jarayoni"[3,5]. Demak, o‘xshatishlar so‘zlovchining sezgan, ko‘rgan tushunchalarini bir-biriga o‘zaro solishtirish orqali qo‘llaniladigan yangi leksemalarning paydo bo‘lish asosi sifatida ishlatiladi. Har bir so‘zlovchi ma‘lum bir tilda so‘zlovchi alohida individ ekanligi bilan bog‘liq o‘xshatishlarning ifodalanishida, ularning uslubiy xususiyatlarida bir qancha farqlar paydo bo‘ladi. Shu kabi qoraqalpoq tilidagi o‘xshatish konstruksiyalaridagi o‘ziga xos belgilarni tahlil qilish maqsadida biz bu ishimizning

tadqiqot predmeti sifatida badiiy-publitsistik janrning bir turi bo‘lgan esse asarlarni tanlab olib turibmiz. Chunki, esse asarlarining janr talablari mualliflarning erkin fikrlashini, hayotiy voqealarni biroz reallik bilan tasvirlashga imkoniyat beradi, shu imkoniyatdan unumli foydalanishda essenavistlar o‘xshatish birliklaridan juda o‘rinli va tez-tez foydalanadi.

Kalit so‘zlar: *stilistika, o‘xshatish, o‘xshatish komponentlari, o‘xshatish turlari, esse uslubi va tili.*

STYLISTIC FEATURES OF SIMILES IN KARAKALPAK ESSAY TEXTS

Abstract: In this article, we will discuss the most frequently used form of linguistic expression - similes. Comparisons are the oldest form of tropes, and this issue has been studied from the perspective of various scientific fields since ancient times. Like general philology, the issue of comparisons has been specifically studied in literary studies and linguistics, which are the main branches of Karakalpak philology. In general, humanity's correct and precise understanding of every creature in nature is based on this process of analogy. Baudouin de Courtenay's following observation aptly explains this point: "There is no science without analogy. Therefore, simile is a conditional thinking process that underlies all sciences. Thus, similes serve as the basis for the emergence of new lexemes, which are formed by comparing the speaker's perceived and observed concepts; because each speaker is a separate individual speaking a particular language, several differences arise in the expression of comparisons and their stylistic features. Similarly, to analyze the distinctive features of simile constructions in the Karakalpak language, we have selected essay works, which are a type of literary-journalistic genre, as the subject of our research. Because the genre requirements of essay works allow authors to think freely and depict life events more realistically, essayists use simile units very appropriately and frequently to utilize this opportunity effectively.

Key words: *stylistics, simile, components of similes, types of similes, essay style and language.*

Kirisiw (Introduction). Hárqanday kórkem shıǵarmanıń qunlılıǵın támiynlewshi tiykarǵı birlik – bul, álbette, sol shıǵarmanıń tili. Shıǵarma tiliniń qanshelli dáreje emocional-ekspressivlikke, kórkemlik boyawlarǵa iye bolıp keliwi dóretiwshiniń tilden paydalanıw sheberligine, avtorlıq stildiń rawajlanıw dárejesine, kórkem oylaw hám oy-pikirdi sistemalı túrde bayanlap kórsete biliwine tikkeley baylanıslı.

Dóretiwshilerdiń dóretiwshilik sheberligin, avtorlıq stiliniń ózgeshelik táreplerin hár tárepleme ashıp beretuǵın qural shıǵarma tili, yaǵnıy shıǵarmanıń sózlik quramı, leksikası esaplanadı. Shıǵarmalardıń leksikalıq quramındaǵı sózlerdiń sheber, utımlı hám orınlı qollanıw jaǵdayı sol leksikalıq birliklerdiń bayan etilip atırǵan shıǵarma syujetine, qaharmanlardıń xarakterlik ózgesheliklerine, kompoziciyalıq ayırıqshalıqlarǵa sáykes tańlap alınǵanlıǵı menen bahalanadı.

Kórkem dórepelerdiń, sonıń ishinde, kórkem-publicistikalıq janrdıń ayırıqsha túri bolǵan esse tekstleriniń de tillik jáne ádebiy qunlılıǵın anıqlaw, olardı dóretiwshi avtorlardıń dóretiwshilik sheberligine tiyisli baha kórsetkishin aytıp ótiw sıyaqlı máseleler de joqarıda ayılǵan leksikalıq quramǵa tiyisli hám tolıq analiz beriw tikkeley qatnasta ámelge asırıladı.

Belgili bolǵanıday, leksikalıq quram túsiniǵı ózine tán birliklerdiń jıyındısınan quraladı. Bul birliklerge hár túrli rakurstan analiz jasaw arqalı leksikalıq quramnıń qunlılıq dárejesi ayqınlanıp, túsiniqlilik payda bolıp, mazmun-mánisi ele de tolıq halda ashılıp bara beredi.

Sonliqtan da, biz bul jumisimizda leksikalıq quramda 6z aldına b6lek ornıǵa iye bolǵan birlik bolǵan troplar, sonıń ishindegi teńewlik birliklerdi 6yreniwdi maqset etip aldıq. 6ytkeni, teńewlerdi analizlew arqalı esse tekstleriniń tillik 6zgesheliklerin, avtorlardıń teńewlerge bolǵan qatnasın hám shıǵarma dárejesin belgilewde sózlerdiń awıspalıq, teńewlik xarakteriniń áhmiyetin belgilep kórsetiwge háreket etpekshimiz.

Temaǵa baylanıslı ádebiyatlar sholıwı (Literature review). Teńewler eń kóp hám hártárepleme tolıq izertlengen troptıń túri esaplanadı. Bul teńewler boyınsha izertlewlerdiń baslanıwı áyyemgi dáwirlerge barıp taqaladı. Atap aytqanda, Aristoteldiń miynetlerinen hám Panini grammatikasına baslanadı. Keyin ala teńewlik elementler lingvistikanıń túrli tarawları kózqarasınan 6yreniletuǵın boldı. Teńewler rus til biliminde N.A.Veselovskiy, V.V.Vinogradov, B.I.Fedorov, N.Alefrenko sıyaqlı ilimpazlar tárepinen 6yrenen bolsa, 6zbek tilinde R.Quńgurov, A.Rustamov, M.Mirtojiev, N.Mahmudov, S.Karimov, M.Yoqubbekova, M.Mukarramovlar tárepinen, qazaq tilinde T.Qońırov tárepinen arnawlı izertlewler alıp barılǵan.

Al, qaraqalpaq til biliminde bolsa troplardıń izertleniw máselesine A.Bekbergenov, E.Berdimuratov, G.Qarlıbaeva, E.Allanazarov, T.Jumabaev, Sh.Abdinazimov, Z.Orazimbetovalardıń miynetlerinde toqtalıp 6tilgen bolsa, A.Najimov hám M.Dáwletovlar qospa gáplerdiń quramındaǵı teńewlik qatnaslardı k6rip shıqqan. Al, qaraqalpaq tilindegi teńewler teması ádebiyattanıw ilimi kózqarasınan Q.Maqsetov, B.Genjemuratov, A.Dosimbetovalardıń tildıń k6rkem súwretlew quralı retinde izertlengenin k6re alamız. Al lingvistikalıq aspektte teńewler teması arnawlı dissertaciyalıq k6lemde professor P.Najimov tárepinen 6yrenilgen.

Izertlew metodologiyası (Research Methodology). Teńewler máselesi bul barlıq tillerde bar bolǵan hám troplardıń ishindegi tolıǵıraq, túrli baǵdarlar kózqarasınan 6yrenilgen másele bolıp tabıladı. Biz de joqarıda kórsetilgen ilimpazlardıń ilimiy miynetleri tiykarında teńewler máselesiniń esse tekstlerinde qollanıw jaǵdayın analizlep 6ttik. Jumisimizda lingivstikalıq metodlardıń: lingvistikalıq analiz: semantika-stilistikalıq, statistikalıq, salıstırmalılıq, struktura-grammatikalıq, sintezlew sıyaqlı túrlerinen paydalandıq.

Analiz hám nátiyjeler (Analysis and results). Teńewler – bul barlıq tarawlar ushın áhmiyetli kategoriya esaplanıp, onıń tiykarǵı 6zgesheligi logikalıq oylawdıń ámeliy usıllarınan biri ekenliginen, eki predmet, waqıya yaki túsiniktiń belgili bir tárepten sáykes keliwinen payda boladı [1,78]. 6z gezeginde, teńewler barlıq tarawlar menen sonıń ishinde lingvistika ilimi menen tıǵız baylanıslı bolıp, onıń da 6yreniw obykti esapalanadı. Til bilimi kózqarasınan teńew haqqında bildirilgen tómendegi pikir júdá orınlı dep esaplaymız: “Predmet yaki qubılıstıń uqsas, ortaqlıq belgiler negizinde bir zattı ekinshi bir zatqa salıstırıw arqalı olardıń uqsaslıq yamasa ayırmashılıq tárepini obrazlı, k6rkem, emocional-ekspressiv tásin kúsheytip beretuǵın stilistikalıq qural” [4,14].

Ulıwma til biliminde, sonıń ishinde qaraqalpaq til biliminde de teńewge universal kategoriya retinde qaraladı, 6ytkeni bul kategoriya tildıń barlıq tarawları menen tıǵız baylanıslı bolıp, barlıq til elementleri (sózler, sóz dizbekleri, qospa gápler h.t.b [7,48]) quramında ushırasa beredi. Bul universal stilistikalıq qural dúnya til biliminde hár qıylı atamalar menen atalıp júır, sonday-aq, quram birlikleri boyınsha da túrli kózqaraslar aytılıp kiyatır [6; 10], Al, qaraqalpaq tilindegi teńewlerdi arnawlı túrde 6yrenip shıqqan professor P.A.Najimov bul quraldı bir pútinlik retinde qarap, oǵan “teńew qurılıması” degen atama beriwdi 6z jumısında usınıs etedi. Sonday-aq, ol 6z jumısında “teńew qurılıması”n payda etiwshi elementlerdiń de maqul keletuǵın variantivlik atamaların usınıs etedi hám teńew elementlerin 4 túrge b6lip qarastıradı:

1) Teńeliwshi predmet – “teńew predmeti”.

2) Teñewshi predmet – “teñew obrazi”.

3) Salıstırılıp atırğan eki predmetke de ortaqlıq, yaǵnıy teñew ushın tiykar bolıp otırǵan qásiyet – “teñew tiykarı”.

4) Teñew qurılmasın dúziwge qatnasıwshı grammatikalıq kórsetkish – “teñew kórsetkishi”.
Mısalı:

... *Bul sózler óz shan-sháwketiniń hátteki pıshaqtıń qırı quraqım kemsitiliwine de shıdap turalmaytuǵın danıshpan shayırdıń gázebin qozǵap úlgergen edi (K.Karimov “Ómirim dápteriniń jazıwlarınan” essesi)*

Mısalımızdaǵı teñew predmeti – shan-sháwketiniń kemsitiliwi, teñew obrazi – pıshaqtıń qırı quraqım, teñew tiykarı – az da bolsa, kittay degen semema, teñew kórsetkishi – quraqım sózi.

Biz bul maqalamızda ilimpazlardıń joqarıdaǵı anıqlamaların basshılıqqa alǵan halda esse tekstleriniń kórkemlik dárejesin belgilewdegi teñewlerdiń stilistikalıq hám semantikalıq ózgesheliklerin analizlewde maqset etip qoydıq. Teñewlerdiń bunday ózgesheliklerin anıqlaw ushın teñewlik qurılmaǵı hár bir elementtiń ózine tán bolǵan roli hám ornı bar ekeni dawsız. Sonlıqtan, biz de esse tekstlerinen jıynalǵan teñewlik qurılımlardı hár bir element kózqarasınan qarap, dara-dara elementlerdiń pútin qurılmanı qalıplestiriwdegi áhmiyetin kórip shıqpashımız.

Teñew predmeti – bul pikirdi, waqıyalıqtı súwretlewdegi tiykarǵı birlemshı birlik bolıp, ózindegi hárqanday bir xarakterdiń kórkem halda beriliwin talap etip turadı. Usı teñew predmetine tiykarlangan halda teñewlik qurılımlardıń semantikalıq tiplerin anıqlawımızǵa boladı. Bunday tiplik toparlardı teñew boyınsha arnawlı izertlew alıp barǵan ilimpazlardıń miynetlerinde hár túrli etip úyrenilgenin kóremiz. Máselen, D.Qudaybergenova óz dissertaciyasında adamǵa tán turaqlı teñewlerdi 8 túrge bólip úyrense, Q.Maqsetov ádebiyattanıw kózqarasınan 3 túrge: 1. Tábiyat qubılısları hám zatlar menen baylanıslı teñewler; 2. Xalıq turmısı, óndiris qurallarına baylanıslı teñewler; 3. Haywanatlar dúnyası menen baylanıslı teñewler dep [11,198] ajıratıp qaraydı. Al, P.Najimov bolsa a) adamǵa baylanıslı teñewler; b) mifologiyalıq hám awızeki ádebiyat qaharmanlarına baylanıslı teñewler; c) bizdi qorshaǵan ortalıqqa baylanıslı qollanılatuǵın teñewler[4,62] dep úyrengen.

Esse tekstlerin analizlew arqalı qolǵa kiritken teñewlik qurılımlardı ilimpazlardıń semantikalıq klassifikasına salıstırıp qaraǵanımızda tómendegishe semantikalıq toparlar esselik tekstlerde qollanılatuǵının kóre aldıq:

1. **Adamǵa baylanıslı teñewler.** Bular óz gezeginde adamnıń sırtqı kórinisin, adamnıń ishki tuyǵı-sezimlerin, adamnıń is-háreketin hám adamnıń ózin tikkeley súwretlewshi teñewler dep bólinip úyreniledi. [3,25]

1.1. **Adamnıń sırtqı kórinis súwretlewshi teñewler.** Bul toparǵa kırıwshi teñewler súwretlenip atırǵan adamnıń sırtqı turpatındaǵı kúshlilik, náziklik, uzın ya kelte ekenligi sıyaqlı belgiler ekinshi bir uqsas belgi arqalı kórsetiledi. Mısalı: *dúzday, ǵazdıń moynınday, qızıl gúldiń japıraǵınday, súyriktey, baslıq qusap, eńgezerdey, sıırıqtay, ishektey, oqlawdayın, tawıstay, qumırsqa shelli h.t.b* Mısalı: *Ibrayımdı up-uzın ishektey aırıq, awırıw qusaydı deydi birewler (G.Shamuratova “Biybizada” essesi). Eńgezerdey jigittiń salmaǵın sezgendey Begmuratta hal joq (Sh.Payzullaeva “Nurata dástanı” essesi). Shay quyıp otırǵan qız júdá sın-simbati kelisken, moynları ǵazdıń moynınday sozılǵan, bilekleri jumırı, qolnıń sawsaqları súp-súyrik. Ol shámende ashılǵan qızǵaldaq gülge megzer edi (M.Ibragimov “Aq otaw” essesi)*

1.2. **Adamda bolatuǵın hár túrli emociyalar hám minez-qulq belgilerin súwretlewshi teñewler.** Mısalı: *misli iyten órbigenler, dońız sekilli, misli qızıl shıbıq penen sabalap turıp úyretip qoyǵanday, misli jawday, magnit lentasında, jubın joytqan aqquwday, jipektey, dáryadan*

túrli-túrli baliq shıǵatugınday, ashıwlı jolbarıstay, baladay, Pyer Bezuxovqa usar, biz suqqanday, jılqısı tawǵa shıqqanday, mayǵa túsken tıshqanday, pári julınıp suwǵa túsken qorazday, jılımu maylangan baliqshılarday, atasınıń qunı barday, tostaǵanday, Gúlparsınday, Tumaristey h.t.b. Mısalı: ...*Al, Borangúl ne, ol ne deydi? Kókiregine biz suqqanday shanship ketti. Ar-sar ar-namis, hújdan* (Sh.Payzullaeva “Nurata dástanı” essesi). ...*Toy kúnin belgilep, qudalar jılımu maylangan baliqshılarday quwanıp Moynaqqa ketti* (G.Dáwletova “Uzatılıw” essesi). Aforizmlerge aynalıp ketken usı tórtliklerdi *jubın joǵaltqan aqquwday Ismayıl dayımnıń miyinde neshshe márte magnit lentasında aylanıp atırǵanın bilmesekte, júregimiz benen sezingenbiz.* (T.Masharipova “Ómir gúli” essesi)

1.3. Adamnıń is-háreketine baylanıslı teńewler. Bunda adamnıń háreketleri hárqıylı predmet, tábiyat qubılısları, haywanatlardıń teńew obrazı xızmetin atqarıp keledi, al teńew predmeti bolsa dinamikalıq hám statikalıq háreketlerdi ańlatıp turadı. Mısalı: *shaqmaqtnı tasınday, jansız súwret yańlı, baliqtay, qoyday, naǵız iytlerdey, sinoptiktey, gazeta redaktorınday, toqqa jalǵawlı apparattay, qırǵıydan qashqan shımshıqtay h.t.b.* Mısalı: *Sinoptiktey azan menen hawarayın anıqlap, búgin qaysı kostyum yaki pidjakti kiyiwimiz kerek ekenin bileđi* (T.Masharipova “Ómir gúli” essesi). *Azat toqqa jalǵawlı apparattay kúni-túni oylanatuǵın edi* (Sh.Usnatdinov “Azat Berdishev fenomeni” essesi). *Jansız súwret yańlı trapqa órmelep kiyatırǵanımdı eles-eles esleymen* (T.Masharipova “Barmısın jerdiń júzinde” essesi)

2. Qorshaǵan ortalıqqa tiyisli túsiniklerdi táriyplewshi teńewler. Bul topardı qurawshı teńew qurılımları teńewlik predmettiń semantikasına qaray óz ishinde jáne mayda toparǵa bólinip qaralıwı múmkin.

2.1. Tábiyat hádiyselerin súwretlewshi teńewler: *rentgen nurınday, uyasına asıqqanday, ketetuǵın qızdıń kewlindey, shoqtay, jasırınbaq oynap atırǵanday h.t.b* *Laplama saǵımı baǵ japıraqların seldiregen sarǵısh nurǵa malıp, qara tal japıraqlarınıń arasınan rentgen nurınday taramlanıp ótip, meniń betime túsip tur* (K.Smamutov “Allanıń rehimi – ananıń mehri” essesi). *Kókte bulıtlar jeńil qalqıp gá túnerip, gá bozarıp ketetuǵın qızdıń kewlindey mın muqamǵa dónip turǵan payıt* (G.Dáwletova “Uzatılıw” essesi). *Juldıızlar jumın-jumın etip, birese birewi, birese ekinshisi kórinbey ketedı. Maǵan olar jasırınbaq oynap atırǵanday bolıp kórinedi* (Sh.Payzullaeva “Quyash sónbeydi” essesi)

2.2. Ósimlikler dúnyasın súwretlewshi teńewler: *shashılıp qalǵan altınday, digirman tasınan úlkenirek, úsh-tórt jıllıq aq teregine teńlestiredi, balanıń baltırınan h.t.b.* Mısalı: *Jollarda torańǵıllardıń sap-sarı japıraqları arbanıń tesiginen túsip shashılıp qalǵan altınday teńge-teńge bolıp tóselip jatır* (G.Dáwletova “Uzatılıw” essesi). *Digirman tasınan úlkenirek asqabaqlardı, ishine eki batpan suw ketetuǵın suwqabaqlardı kórgenińizde me? ...Bul mákánniń qamısların adamlar on tórt ruwdıń úsh-tórt jıllıq aq teregine teńlestiredi, baldaǵınıń juwanlıǵı juwırıp júrgen anaw-mınaw balanıń baltırınan kem bolmaydı* (Q.Xojanazarov “Sen watandı tanımasań” essesi).

2.3. Predmetler dúnyasın súwretlewshi teńewler: *marjanday, ozonlı hawaday, qaq baliqtay, saxnaǵa meger, mollanıń dambalınday, “Voyna i mir”degidey, “Kuryer Yunesko”nıń dárejesinde, oyın qurıp baratırǵanday, tayǵa tańba basqanday, anekdotqa qusaǵan, chemodanǵa uqsanǵan, arıslanday, kenepsey, astaxtaday h.t.b.* Mısalı: *Poeziya!...sel jawınnan keyingi ozonlı hawaday insan balasınıń kewlindegi girbińdi juwıp, tazartasań* (T.Masharipova “Ómir gúli” essesi). *Geybir leksiylar ájayıp, “Kuryer Yunesko”nıń dárejesinde, ...Geyde ózinen úlkenleriniń kiyimlerin kiyip kelse, mınaw ne ústińdegi mollanıń dambalınday deytuǵın edi.* (Sh.Usnatdinov “Azat Berdishev fenomeni” essesi). *Hayalı chemodanǵa usaǵan seyfti zordan ákelip aldına qoydı* (S.Bahadirova “29 jastan 50 jasqa shekem tyurmada” essesi).

Teñew komponentleriniń ishinde eń áhmiyetli bólegi **teñew obrazı** esaplanadı. Óytkeni, salıstırwshılıq mániniń bayanlanıwında tiykarǵı dıqqat usı teñew obrazı xızmetindegi sózdiń leksika-semantikalıq mánisine qaratıladı da, sol mání menen teñew predmetiniń mánisin óz ara baylanıstırıp qollanadı. Ulıwma til biliminde, sonıń ishinde qaraqalpaq til biliminde de teñewler usı **teñew obrazınıń tanımallılıq dárejesine hám qollanıw órisine qaray** eki toparǵa bólip úyreniledi: 1) turaqlı teñew; 2) individuallıq teñewler. [6,52]

Turaqlı teñewler – bunda teñewlik obrazda súwretlengen obraz biraz turaqlılıqqa iye boladı, turaqlı teñewlik obrazlar dáslebinde qaysıdur avtor tárepinen dóretilgen bolsa da, keyin ala ulıwma xalıqlıq aylanısqa ótip, tildegi basqa tayın birlikler (frazelogizmder, ushırma sózler h.t.b) sıyaqlı ulıwma qollanıwshı tillik elementke aynalıp úlgergen boladı. Bunday teñewler tilde jiyi qollanılganlıǵı sebepli óziniń tásirshenlik, kórkem boyawların azı-kem dárejede joytıp otıradı. Bul sıyaqlı mánilik toparlardıń qollanıw jaǵdayı esse tekstlerinde de óz kórinisin tapqanın tómendegi misallardı analizlew arqalı da kóriwimizge boladı: *arıslanday, masaladay, suwday, hárre uyasınday, tarıday, búldirshindey, qızǵaldaqtay, perishtedey, silewsindey, qarlıǵash qustay, túye shókkendey, eńgezerdey, jıldırımday, shappattay, bir daraqqa megzetetuǵın h.t.b.* Mısalı: *Olardıń shańaraǵı qoqtasınlı edi, bir jan emes, eki qoy soyıp, araqtı suwday aǵızıp eki kún toy berdi (T.Qayıpbergenov “Qaraqalpaqpan, ómirde táwekelmenshimen” essesi).* Ózimizde mendey sulıwlar az ba? *Ne bir qıpsha bel, Gúlayımday, Gúlparsın, Qurtqa, Aysanemdey arıwlarıń esapsanı joq (G.Shamuratova “Biybizada” essesi).* *Nabada jası úlken adam kelip qalsa sál shetlep iybenip jol berip, názerin tómén alıp júirse perishtedey unamlı kórinedi. Táǵdir aydap bir maydanda jat jurtlıq bolıp qarlıǵash qustay pır etip ósken uyamızdan uship kettik de qaldıq (G.Dáwletova “Uzatılıw” essesi)*

Individuallıq teñewler – kórkem sóz dóretiwshileriniń xalıq tilinen sheberlik penen paydalanıwı arqalı jaratılǵan jańa formadaǵı teñewler. Teñewlerdiń bul túrinde emocional-ekspressivlik anıq sezilip turadı hám kóbinese bunday teñewler shıǵarma ishinde avtor tilinen bayan etiledi. Avtorıń jańa teñewlerdi oylap tabıwınıń originallıǵı, konkretligi hám oqıwshı ushın kútilmegen jańasha bir túsiniqlerdiń óz ara baylanısı bolǵanı ushın bunday teñewlerdiń stillik hám kórkemlik dárejesi joqarı bolıp keledi de, shıǵarmanıń tásirshenligin hár tárepleme arttırıp otıradı: *sasıq juwındıday, qábirstandaǵıday, ǵallıǵalaqtıń balasında, Pushkindey, Tatyanaaday, taǵalı atlarda, saz ılaydan soqqanday, qıyaqtay, quyınday, tıshqan teskenindey, ketetuǵın qızdıń kewlindey, naturalistlershe, toqqa jalǵawlı apparattay, “Voyna i mir”degidey, graf Bolkonskiydey, rentgen nurında, ozonlı hawaday h.t.b* Mısalı: *Qullası, orıs tiliniń quramında bar jerkenishli sógislerdiń hámmesi sorqaynaǵan Pasternaktıń basına sasıq juwındıday etip tónkerilgen eken. Professordıń ajırıqtay uypalanǵan qalın qasları dirr ete qaldı (K.Smamutov “Jaqsı adamlardıń jıllı alaqańı” essesi).* *Jaqtaxana, auditoriyalar “Voyna i mir”degidey. Júrsen ózińdi graf Bolkonskiydey sezeseń. (Sh.Usnatdinov “Azat Berdishev fenomeni” essesi).* *Seniń menen qosılsa barlıq awırıwdan jazılıp, dańqı dúnyaǵa jayılǵan Pushkindey shayır boladı, sonda sen Tatyanaaday ullı shayırdıń súyiklisi degen abırayǵa erisesen (G.Shamuratova “Biybizada” essesi).*

Individuallıq teñewlerdiń obrazlıq komponentleriniń, teñew predmetine qanshelli dárejede jaqın keletuǵının anıqlawda avtorlardıń teñew obrazınıń xızmeti ushın saylap alǵan sózlerdiń semantikaı áhmiyetke iye bolıp keledi. Esse dóretiwshileri jańasha formadaǵı teñewlerdi dóretiw waqtında teñewlik predmet hám teñewlik obrazlardıń semantikalıq túrlerin tómendegishe sheberlik penen qollanǵanın kóre alamız: *Bulgakov sıyaqlı, qam pátir sıyaqlı, jansız súwret yańlı, misli Táńirtaala kibi, misli ólip baratırǵan babam menen xoshlasıwǵa kelgen sıyaqlı, metreorit*

izine megzegen, telefilmniñ unamsız qaharmanına usağan, qotır eshkige uqsaydı, kóshe jezóksheleriniñ qatarına qosıw, Pyer Bezuxovqa usar h.t.b. Mısalı: Komsomoldıñ yubileinde sóz sóylegen Xrushev jazıwshını kóshe jezóksheleriniñ qatarına qosıp tasladı. ... Telefilmniñ unamsız qaharmanına usağan bujır bet birewi: “Bul ele baslaması” dedi tislenip, tamashanıñ úlkeni aldında! (K.Smamutov “Jaqsı adamlardıñ jıllı alaqañı” essesi). Ata-ana da óz perzentleri ushın misli Táñirtaala kibi. ...Onıñ bul qayǵısı men ushın qam pátir sıyaqlı. (T.Qayıpbergenov “Qaraqalpaqpan, ómirde táwekelmenshimen” essesi).

Teñewlerdi payda etiwshi teñewlik kórsetkishler hár túrli bolıp, olardıñ barlıǵı ózine tán bir sistemanı payda etedi. Qaraqalpaq tilindegi teñewlik kórsetkishlerdi professor P.Najimov:

- 1) Morfologiyalıq kórsetkish;
- 2) Sintaksislik kórsetkish;
- 3) Morfologiya-sintaksislik kórsetkish;
- 4) Leksika-grammatikalıq kórsetkish;
- 5) Intonaciyalıq kórsetkish dep kórsetedi [4,16].

Bul kórsetilgen formantalıq qurallardıñ hárbiriniñ tekst quramında qollanıwı ornı hám atqaratuǵın xızmeti bar bolsa da, olardıñ barlıǵı teñdey qollanıla bermeydi. Qaraqalpaq tilindegi esselik shıǵarmalardı úyrengenimizde olarda tómendegi teñewlik kórsetkishlerdiñ jiýi qollanıwın kóre aldıq:

1) Morfologiyalıq kórsetkishler – bunda ózinde teñewlik máni ańlatıwshı affiksler tiykarǵı xızmetti atqarıp keledi (-day/dey, -ǵan/gen+-day/dey, -dayın/ deyin, -sha/she, -sımaq h.t.b): *ajırıqtay, qaǵazday, polat baltaday, dándey, gúldey, erlershe, ayaqsız qalǵanday, jılmı maylanǵan balıqshılarday, quraqtay, ıshqı qosıǵınday, kewli sınıqtay, kórpedey, bir etektey, házireti payǵambarday, qırda qalǵan balıqtay, jáhándey, altın tabaqtay, alpinistlerdikindegı, balanıñ baltırınan h.t.b.*

2) Sintaksislik formantalar – bunda teñewlik máni bildiriwshi hár túrli kómeshshi sózler qollanıladı (kibi, sıyaqlı, yańlı, misli, mısalı, tárizli, taqılette h.t.b): *bult kibi, qam pátir sıyaqlı, misli emi tabılıwı qıyın kesel, qılsh tárizli, ataw yańlı, xatqa sal degen yańlı h.t.b*

3) Morfologiya-sintaksislik kórsetkish – bunda eki túrli qural teñdey qollanıw keledi (misli, mısalı, sekilli, sıyaqlı + -day/dey h.t.b): *misli balanıñ oyınshıqlarınday, tap qorqınıshlı tús kórgendey, misli temir dóńgelekli arbalar aydalıp baratırǵanday, misli jer kindigindegı, misli túsiz qara qurdımǵa ketkendey*

4) Leksika-grammatikalıq kórsetkish – bunda ózinde teñewlik, uqsaslıq mánilerdi bildiriwshi jeke leksemalar qollanıladı (uqsap, megzep, tákabbil h.t.b): *pıshaqtıñ qırı quraqım, órteytuǵını taqıyq, bastırıwlı kánine uqsaydı, jazıwshı-shayırlarǵa tákabbil, juwılǵan kiyimge uqsas, qızǵaldaq gúlge mezger, qara tútinge megzep, dúbeley uytqıǵanına megzer, úsh-tórt jıllıq aq teregine teñlestiredi h.t.b*

Juwmaq hám usınıslar (Conclusion). Joqarıda keltirilgen pikirlerge súyenip juwmaq shıǵaratuǵın bolsaq, esse tekstlerinde qollanılgan teñewler hám mánilik, hám formalıq tárepten ózgeshe túr payda etip, stillik xızmet atqarıp, jańasha máni ottenogın ańlatıw ushın jumsalǵanın aytap ótiwimizge boladı. Bunda teñew qurılmasınıñ hárbir komponenti áhmiyetli ekenligi belgili bolıp tur. Ásirese, teñewlik obraz hám teñewlik kórsetkishlerdiñ roli birqansha itibarlı ekenin aytıwımız kerek, óytkeni usı eki komponenttiñ qatnası teñew qurılmasınıñ stilistikalıq ózgesheliklerin kórsetip keledi hám qospalı troplardı: epitetlik teñew, metaforalıq teñew, giperbolalıq teñew hám basqa da stilistikalıq qurallardı payda etedi. Maqalamızda analizlengen mısallarımızdıñ kontekstlik mánileri de bul pikirimizdi tolıq dálillep tur desek qátelespeymiz dep

oylaymiz. Bunday qospalı troplar til hám sóylewdiń, avtor oyınıń jetkeriliwin obrazlı, emocional-ekspressivlik etip, pikirdiń tez hám ańsat túsiniliwin támiynlewdey wazıypanı atqarıp keledi. Sonlıqtan da, teńewler búginge deyin júdá kóp izertlengen bolsa da, óz aktualılıgın joytpastan tekstlerdiń qunlılıgın arttırıw ushın xızmet etip kelmekte.

Iqtiboslar/ References/ Kaynaklar/ Сноски/ Ádebiyatlar:

1. А.Бекбергенов. «Қарақалпақ тилинің стилистикасы». Нөкіс. 1990
2. Е.Бердимуратов. Ҳазирги қарақалпақ тили. Лексткология. Нөкіс. 1994
3. П.Нажимов. Структурно-семантические особенности сравнения в кара-калпакском языке. Автореферат канд.дисс. Нукус. 1994
4. П.Нажимов. қарақалпақ тилинде теңеўлер. Нөкіс. 2014
5. Ж.Есенов. Теңеўлер ескирген усыл ма? «Еркин Қарақалпақстан», 2005, 13-декабрь
6. М.Мукаррамов. Узбек тилида ўхшатиш. Тошкент. Фан. 1976
7. М.Черемисина. Сравнительные конструкции русского языка. Ново-сибирск. 1976
8. Қарлыбаева Г. Әжинияз шығармалары тилинің семантика-стилистикалық өзгешеликleri. Нөкіс: 2017.
9. G.Aynazarova. Qaraqalpaq tilinde teńles eki komponentli frazeologizmler. Nókis. “Qaraqalpaqstan”. 2020
10. Қоңыров Т. Қазақ теңеўleri. Алматы. «Мектеп». 1978
11. Максетов Қ. Қарақалпақ қаҳарманлық дәстанларының поэтикасы. Тошкент. Фан. 1965.

**BULLETIN OF THE
INTERNATIONAL JOURNAL
“TURKOLOGICAL
RESEARCH”**

In order to implement programs and projects developed to accelerate the relationship envisaged at the summit of the Organization of Turkic States held in Samarkand, as well as to coordinate and highlight the research work carried out in the field of Turkic studies, the International Journal “Turkological Research” at Samarkand State University named after Sharof Rashidov passed the state registration. The journal is intended to publish the results of scientific research in the field of Turkic languages and dialects, the history of linguistic and literary relations of the Turkic peoples of Central Asia, the socio-cultural field. There are such headings as a young researcher, memory and our anniversaries. Articles written in Uzbek, Turkish, Russian, English and all Turkic languages are accepted.

The scientific journal is based on the decision of the Higher Attestation Commission of the Ministry of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan dated May 8, 2024 and numbered 354/5; It is included in the list of scientific publications that are recommended for candidates to receive the Doctor of Philosophy (PhD) and Doctor of Science (DSc) academic degrees in the fields of history and philology to publish their scientific results due to their theses.

**THE JOURNAL PUBLISHES ARTICLES
IN THE FOLLOWING AREAS:**

- ✓ History of socio-cultural relations of the Turkic peoples;
- ✓ Research of the Turkic World;
- ✓ Dialectology of Turkic languages;
- ✓ Geopolitics of the Turkic World;
- ✓ Folklore Studies;
- ✓ Comparative Linguistics and Literary Studies;
- ✓ Literary Relations and Translation Studies.

CONTACT ADDRESS:

Mailing Address:

140104, University boulevard, 15,
Samarkand, Uzbekistan,

Research Institute of Turkology under
Samarkand State University named after
Sharof Rashidov

Phone:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

Email:

turkologiya.samdu@gmail.com

Website:

<https://turkologiya.samdu.uz>

REQUIREMENTS FOR ARTICLES:

- The article is presented on 8-10 pages;
- Article structure:
 1. The text of the article should be prepared in Times News Roman font, size 14, left: 3 cm, right: 1.5 cm, top and bottom: 2 cm; in A4 format in 1.15 intervals.
 2. The title of the article, surname, name and patronymic of the author (authors) are indicated in full and written in capital letters.
 3. Position, academic title, place of work (study), region, republic, telephone number, email address and ORCID number of the author (authors) are indicated in full.
 4. The abstract should consist of a brief content and importance of the article, results.
 5. At the beginning of each article, there should be an annotation in 2 other languages (optionally selected from Uzbek, English, Russian and Turkish) in addition to the language in which the article is written.
 6. The abstract should be no more than 120-150 words.
 7. At the bottom of the abstract, 7-10 keywords should be given that illuminate the content of the article.
 8. The article should be prepared in the following form:
 - a) Introduction;
 - b) Main part;
 - c) Results and Discussions;
 - d) Conclusions;
 - e) List of literature (References) – in alphabetical order;
 - f) Citations are given in brackets in the form of the author's surname - date of publication - page (Muminov, 2020: 25);
 - g) Figures, drawings, tables, diagrams are designated in Arabic numerals as "Figure". Signs or pointers are placed under the figure, in the next line, in the middle and highlighted in bold.
- The topic of the scientific article submitted by the author (or co-authors) must correspond to the journal's columns.
- Articles can be submitted in Uzbek, English, Russian, and all other Turkic languages.
- The author(s) are responsible for the scientific validity, reliability and plagiarism of the information and evidence presented in the article;
- Articles will be considered. The journal publishes only articles recommended by experts;
- Articles not requested will not be published and will not be returned to the authors;
- Only 1 article of the author is published in 1 issue of the journal.

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO JURNALINING AXBOROT XATI

Davlatimiz tomonidan olib borilayotgan ijtimoiy-ma’rifiy, ilmfanni rivojlantirishga qaratilgan siyosat, Turkiy Davlatlar Tashkilotining Samarqandda o’tkazilgan sammitida ko’zda tutilgan o’zaro aloqalarni jadallashtirish bo’yicha ishlab chiqilgan dastur va loyihalarni amalga oshirish hamda turkologiya sohasida olib borilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarini muvofiqlashtirish va yoritish maqsadida Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universitetida “Turkologik tadqiqotlar” xalqaro jurnali ta’sis etildi. Jurnal turkiy til va shevalar, Markaziy Osiyo turkiy xalqlari lisoniy va adabiy aloqalari tarixi, ijtimoiy-madaniy sohalarida amalga oshirilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarining natijalarini e’lon qilishga mo’ljallangan. Jurnalda muharrir minbari, tadqiqotlar, ilmiy axborot, taqriz va e’tirof, ilmiy anjuman, yosh tadqiqotchi, xotira, yubilyarlarimiz kabi ruknlar mavjud. O’zbek, turk, rus, ingliz va barcha turkiy tillarda yozilgan maqolalar qabul qilinadi.

Ilmiy jurnal O’zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi OAKning 2024-yil 8-maydagi 354/5-sonli rayosat qarori asosida tarix, filologiya fanlari bo’yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro’yxatiga kiritilgan.

JURNAL QUYIDAGI YO’NALISHLARDAGI MAQOLALARNI NASHR QILADI:

- ✓ Turkiy xalqlarning ijtimoiy-madaniy aloqalari tarixi
- ✓ Turk dunyosi tadqiqotlari
- ✓ Turkiy tillar dialektologiya
- ✓ Folklorshunoslik
- ✓ Qiyosiy tilshunoslik va adabiyotshunoslik
- ✓ Adabiy aloqalar va tarjimashunoslik.

MUROJAAT UCHUN MANZIL:

Pochta manzili:

140104, Universitet xiyoboni, 15-uy,
Samarqand, O‘zbekiston,
Sharof Rashidov nomidagi Samarqand
davlat universiteti huzuridagi
Turkologiya ilmiy-tadqiqot instituti

Telefon:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

Elektron pochta:

turkologiya.samdu@gmail.com

Veb-sayt:

<https://turkologiya.samdu.uz>

MAQOLALARGA QO‘YILADIGAN TALABLAR:

- Maqola 8-10 sahifa hajmida taqdim etiladi;
- Maqolaning tarkibiy tuzilishi:
- 1. Maqola matni Times News Roman shriftida, 14 kattalikda, chap: 3 sm, o‘ng: 1,5 sm, yuqori va quyi: 2 sm; 1,5 intervalda, A4 shaklida tayyorlanishi lozim.
- 2. Maqola sarlavhasi, muallif(lar)ning familiyasi, ismi va otasmi to‘liq holatda katta harflar bilan yozilishi kerak.
- 3. Muallif(lar)ning lavozimi, ilmiy unvoni, ish (o‘qish) joylari, viloyat, Respublika, telefon raqami, elektron pochta manzili va ORCID raqqami to‘liq keltirilishi kerak.
- 4. Annotatsiya, maqolaning qisqacha mazmun va ahamiyati, natijalardan iborat bo‘lishi lozim.
- 5. Har bir maqola boshida maqola yozilgan tildan tashqari yana 2 tilda (o‘zbek, ingliz, rus va turk tillaridan ixtiyoriy ravishda tanlanadi) annotatsiya bo‘lishi lozim.
- 6. Annotatsiya 120-150 so‘zdan ko‘p bo‘lmagan shaklda bo‘lishi kerak.
- 7. Annotatsiyaning pastki qismida maqola mazmunini yorituvchi 7-10 ta tayanch so‘zlar keltirilishi kerak.
- 8. Maqola quyidagi shaklda tayyorlanishi kerak:
 - a) Kirish (Introduction);
 - b) Asosiy qism (Main part);
 - c) Natijalar va muhokama (Results and Discussions);
 - d) Xulosalar (Conclusions);
 - e) Adabiyotlar (References) – alifbo tartibida keltiriladi;
 - f) Havola(snokalar)lar qavsda muallif familiyasi – nashr sanasi – sahifasi (Mo‘minov, 2020: 25) shaklida keltiriladi;
 - g) Rasm, chizma, jadval, diagrammalar «Rasm» deb arab raqamlari bilan qayd etiladi. Belgi yoki ishoralar – rasm ostida, keyingi qatorda, o‘rtada joylashtiriladi va qoraytirilgan shrift bilan belgilanadi.
- Muallif (yoki hammualliflar) tomonidan taqdim etilayotgan ilmiy maqola mavzusi jurnal ruknlariga mos kelishi shart.
- Maqolalar o‘zbek, ingliz, rus va barcha turkiy tillarda taqdim etilishi mumkin.
- Maqolada keltirilgan ma’lumot va dalillarning ilmiy asoslanganligi, ishonchli va ko‘chirmachilik holatlari uchun muallif(lar) mas’uldir;
- Maqolalar ekspertiza qilinadi. Ekspertlar tomonidan tavsiya etilgan maqolalargina jurnalda chop etiladi;
- Tavsiya etilmagan maqolalar chop etilmaydi va mualliflarga qaytarilmaydi;
- Jurnalning 1 ta sonida muallifning faqat 1 ta maqolasi chop etiladi.

**БЮЛЛЕТЕНЬ
МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА
"ТУРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ"**

В целях реализации программ и проектов, разработанных для ускорения взаимоотношений, предусмотренных на состоявшемся в Самарканде саммите Организации Тюркских Государств, а также координации и освещения научно-исследовательской работы, проводимой в области тюркологии, Международный журнал, Самаркандского государственного университета имени Шарофа Рашидова, «Тюркологические исследования» прошел государственную регистрацию. Журнал предназначен для публикации результатов научно-исследовательских работ в области тюркских языков и диалектов, истории языковых и литературных связей тюркских народов Средней Азии, социокультурной области. Есть такие рубрики, как молодой исследователь, память и наши юбилеи. Принимаются статьи, написанные на узбекском, турецком, русском, английском и всех тюркских языках.

Научный журнал на основании решения Высшей аттестационной комиссии (ВАК) Министерства высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан от 8 мая 2024 года под номером 354/5; Он включен в перечень научных изданий, рекомендуемых кандидатам на получение ученых степеней доктора философии (PhD) и доктора наук (DSc) в области истории и филологии для публикации своих научных результатов по своим диссертациям.

**В ЖУРНАЛЕ ПУБЛИКУЮТСЯ
СТАТЬИ ПО СЛЕДУЮЩИМ
НАПРАВЛЕНИЯМ:**

- ✓ История социально-культурных отношений тюркских народов;
- ✓ Исследования тюркского мира;
- ✓ Диалектология тюркских языков;
- ✓ Геополитика тюркского мира;
- ✓ Изучение фольклора;
- ✓ Сравнительное языкознание и литературоведение;
- ✓ Литературные отношения и переводоведение.

КОНТАКТНЫЙ АДРЕС:

Почтовый адрес:

140104, Университетский бульвар,
15, город Самарканд, Узбекистан,
Научно-исследовательский
институт Тюркологии при
Самаркандском Государственном
Университете имени Шарофа
Рашидова

Телефон:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

Электронная почта:

turkologiya.samdu@gmail.com

Веб-сайт:

<https://turkologiya.samdu.uz>

ТРЕБОВАНИЯ К СТАТЬЯМ:

- К публикации принимаются статьи объемом 8-10 страниц;
- Структура статьи:
 1. Текст статьи должен быть выполнен шрифтом Times News Roman, размером 14 пунктов, слева: 3 см, справа: 1,5 см, сверху и снизу: 2 см; с межстрочным интервалом 1,15, формат листа A4.
 2. Название статьи, фамилия, имя и отчество автора(ов) должны быть написаны заглавными буквами в полном регистре.
 3. Должность, ученое звание, места работы(учебы), регион, Республика, номер телефона, адрес электронной почты и ORCID-номер автора(ов) должны быть указаны полностью.
 4. Аннотация должна состоять из краткого содержания и важности статьи, результатов.
 5. В начале каждой статьи, помимо языка, на котором написана статья, должна быть аннотация на 2-х других языках (на выбор – узбекский, английский, русский и турецкий).
 6. Аннотация должна содержать не более 120-150 слов.
 7. Внизу аннотации должно быть 7-10 ключевых слов, освещающих содержание статьи.
 8. Статья должна быть подготовлена в виде:
 - a) Вступление (Introduction);
 - b) Основная часть (Main part);
 - c) Результаты и обсуждение (Results and Discussions);
 - d) Выводы (Conclusions);
 - e) Литература (References) – в алфавитном порядке
 - f) Ссылка(сноски) приводится в скобках в виде фамилии автора – дата публикации – страница (Муминов, 2020: 25);
 - g) Рисунки, чертежи, таблицы, схемы нумеруются арабскими цифрами и обозначаются как «Рисунок». Знаки или указатели размещают под рисунком, в следующей строке, посередине и выделяют жирным шрифтом.
- Тема научной статьи, представленной автором (или соавторами), должна соответствовать рубрикам журнала.
- Статьи могут быть представлены на узбекском, английском, русском и всех других тюркских языках.
- Автор(ы) несут ответственность за научную обоснованность, достоверность и плагиат информации и доказательств, представленных в статье;
- Статьи рецензируются. В журнале публикуются только статьи, рекомендованные экспертами;
- Нерекондованные статьи не публикуются и не возвращаются авторам;

“TÜRKOLÖJİ ARAŞTIRMALARI” DERGİSİNİN BÜLTENİ

Özbekistan Cumhuriyeti devletinin sosyal-eğitimsel ve bilimsel gelişme politikasının başarılı şekilde uygulanmasına yardımcı olmak amacıyla, Semerkant'ta düzenlenen Türk Devletleri Teşkilatının zirvesinde öngörülen karşılıklı ilişkilerin hızlandırılması için geliştirilen program ve projeleri uygulamak, bilimsel çalışmaları koordine etmek, Türkoloji alanında yürütülen araştırma çalışmaları Şeraf Reşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi, Uluslararası “Türkoloji Araştırmaları” dergisini tescil etmiştir. Dergi, Türk dili ve lehçeleri, Orta Asya Türk topluluklarının dil ve edebiyat ilişkileri tarihi, sosyo-kültürel alanlardaki bilimsel ve araştırma çalışmalarının sonuçlarını yayınlamayı amaçlamaktadır. Dergimizde editör kürsüsü, araştırma, bilim dünyasından, inceleme ve tanıma, bilimsel konferans, genç araştırmacı, hatıra, yıldönümleri gibi sütunlar yer almaktadır. Özbekçe, Türkçe, Rusça, İngilizce ve tüm Türk lehçelerinde yazılmış makaleler kabul edilmektedir.

Bilimsel dergi, Özbekistan Cumhuriyeti Yükseköğrenim, Bilim ve İnovasyon Bakanlığı'na bağlı Yüksek Kabul Komisyonu'nun 8 Mayıs 2024 tarihli ve 354/5 sayılı kararına esasen; tarih, filoloji alanlarında Felsefe Doktoru (Doktora) ve Bilim Doktoru (DSc) akademik derecesini almaya aday kişilerin tezleri dolayısıyla bilimsel sonuçlarını yayınlaması tavsiye edilen ilmî yayınlar listesine dâhil edilmiştir.

DERGİ AŞAĞIDAKİ ALANLARDA MAKALELER YAYINLAMAKTADIR:

- ✓ Türk Dünyasındaki sosyo-kültürel ilişkilerin tarihi;
- ✓ Türk Dünyası araştırmaları;
- ✓ Türk Lehçeleri diyalektolojisi;
- ✓ Türk Dünyasının jeopolitiği;
- ✓ Folklor çalışmaları;
- ✓ Karşılaştırmalı dilbilim ve edebiyat çalışmaları;
- ✓ Edebi ilişkiler ve çeviri çalışmaları.

İLETİŞİM ADRESİ:

Posta adresi:

140104, Üniversite Bulvarı, 15,
Semerkant şehri, Özbekistan, Şeraf
Reşidov adına Semerkant Devlet
Üniversitesine bağlı Türkoloji
Araştırmaları Enstitüsü

Telefon:

+998 99 582 93 81

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

E-posta:

turkologiya.samdu@gmail.com

İnternet sitesi:

<https://turkologiya.samdu.uz>

MAKALE YAZIM KURALLARI:

- Makale 8-10 sayfada sunulur;
- Makale'nin yapısı:
 1. Makale metni Times New Roman yazı tipinde, 14 punto büyüklükte, sol kenarından 3 cm'lik, sağ kenarından 1,5 cm'lik, üst ve alt kenarından 2 cm'lik boşluk bırakılarak, tek sütun olarak, 1,15 satır aralığında, A4 boyutunda hazırlanmalıdır.
 2. Makalenin başlığı, yazar(lar)ın soyadı, adı ve baba adı tam olarak büyük harflerle yazılmalıdır.
 3. Yazar(lar)ın pozisyonu, akademik ünvanı, çalıştığı (öğrendiği) yer, bölgesi, cumhuriyeti, telefon numarası, e-posta adresi ve ORCID numarası eksiksiz olarak verilmeli.
 4. Özet, makalenin amacını, önemli bulgularını ve sonuçlarını içermelidir.
 5. Her makalenin başında, makalenin yazıldığı dilin yanı sıra 2 dilde de (isteğe bağlı olarak Özbekçe, İngilizce, Rusça ve Türkçe arasından seçilecek) açıklama bulunmalıdır.
 6. Özet, 120-150 sözcüğü geçmeyecek şekilde yazılmalıdır.
 7. Özeti alt kısmında makalenin içeriğini tanımlayacak en az 7, en fazla 10 anahtar kelimeye yer verilmelidir.
 8. Makale, aşağıdaki formatta hazırlanmalıdır:
 - a) Giriş (Introduction);
 - b) Ana bölüm (Main part);
 - c) Sonuçlar ve tartışma (Results and Discussions);
 - d) Sonuçlar (Conclusions);
 - e) Kaynakça (References) alfabetik olarak sıralanmalıdır;
 - f) Bağlantılar (dipnotlar) yazarın soyadı - yayın tarihi - sayfa şeklinde parantez içinde verilecektir (Muminov, 2020: 25);
 - g) Resim, çizim, tablo, diyagramlar "Resim" olarak Arap rakamları ile kaydedilir. İşaretler resmin altına, bir sonraki satıra, ortaya yerleştirilir ve koyu yazılır.
- Yazarın (veya ortak yazarların) sunduğu bilimsel makalenin konusu dergi sütunlarıyla örtüşmelidir.
- Makaleler Özbekçe, İngilizce, Rusça ve tüm Türk dillerinde gönderilebilir.
- Makalede sunulan bilgi ve kanıtların bilimsel dayanağı, güvenilirliği ve intihalinden yazar(lar) sorumludur.
- Makaleler hakemli olacaktır. Dergide sadece uzmanlar tarafından tavsiye edilen makaleler yayımlanır.
- Talep edilmeyen yazılar yayınlanmayacak ve yazarlarına iade edilmeyecektir.
- Derginin 1 sayısında yazarın sadece 1 makalesi yer alacaktır.

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

XALQARO ILMIY JURNALI

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL
RESEARCH”**

**ULUSLARARASI “TÜRKOLÖJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL
DERGİSİ**

**МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”**

Muharrir:

Musahhih va texnik muharrir:

Norxo‘ja Choriyev

Rahmatulloh Shokirov

2025-yil 23-iyunda tahririy-nashriyot bo‘limiga qabul qilindi.

2025-yil 27-iyunda original-maketdan bosishga ruxsat etildi.

Qog‘oz bichimi 60x84.1/16. «Times New Roman» garniturası.

Offset qog‘ozı. Shartlı bosma tabog‘ı –12.5.

Adadı 15 nusxa. Buyurtma № 318

SamDU tahririy-nashriyot bo‘limi bosmaxonasida chop etildi.

140104, Samarqand sh., Universitet xiyoboni, 15.

ISSN 2992-9229

9 772992 922004